

TÜRK DÜNYASI UZMANLARIYLA SÖYLEŞİLER 2

Hazırlayan
AHMET KANLIDERE

📞 📧 🌐 / otukennesriyat

YAYIN NU: 2173

KÜLTÜR SERİSİ: 1161

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI

SERTİFİKA NU: 49269

ISBN: 978-625-408-793-6

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®

İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: [0212] 251 03 50

Genel Müdür: Ertuğrul Alpay

Genel Yayın Yönetmeni: Göktürk Ömer Çakır

Editör: M. Bilal Erimez

Kapak Tasarımı: Mahmut Doğan

Dizgi-Tertip: Damla Acar

Kapak Baskısı: CB Matbaacılık

Baskı: Ötüken Neşriyat AŞ

İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 Beyoğlu-İstanbul
Tel: [0212] 251 03 50
Sertifika Nu: 49269

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Prof. Dr. Ahmet Kanlıdere; 1982’de İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinden mezun oldu. 1983’te Boğaziçi Üniversitesinde başladığı yüksek lisans eğitimini Marmara Üniversitesi Tarih Bölümünde tamamladı. Doktorasını New York’ta, Columbia Üniversitesinde yaptı. 2000 yılında Kazakistan’daki Yesevi Üniversitesinde dersler verdi. 2004-2007 arasında Taşkent’te kültür müşaviri olarak görev yaptıktan sonra Marmara Üniversitesine döndü ve 2009’da Profesör oldu. 2016-18 arasında Tarih Bölümü başkanlığını yürüttü. Hâlen aynı üniversitede Genel Türk Tarihi ana bilim dalı başkanı olarak görevini sürdürmektedir.

Başlıca eserleri: *Reform within Islam: The Tajdid and Jadid Movement among the Kazan Tatars* (1809-1917) (İstanbul 1997); *Kadimle Cedit Arasında: Musa Cârullah* (İstanbul 2005); *Orta Asya Türk Tarihi* (ed.) (Eskişehir 2011); *XIX. Yüzyıl Türk Dünyası*, ed., (Eskişehir 2013); *Çağdaş Türk Dünyası*, ed. İlyas Kemaloğlu ile birlikte (Eskişehir 2014); *Sosyalizmden Türkçülüğe Kazanlı Ayaz İshakî* (1878-1954) (İstanbul 2019); Yusuf Akçura, *Damolla Âlimcan el-Barudî Tercüme-i Hâli*, hazırlayan: Ahmet Kanlıdere (İstanbul 2019); Ötüken’den Kırım’a *Türk Dünyası Kültür Tarihi*, ed. İlyas Kemaloğlu ile birlikte (İstanbul 2020); *Doğu ve Batı Arasında Bir Tatar Mollası: Zâhir Bigi’nin Hayatı, Romanları ve Seyahatnamesi* (İstanbul 2021); *İdil-Ural ve Türkistan’da Fikir Hareketleri: Dinî İslahçılık ve Ceditçilik* (İstanbul 2021); Muallim, Muharrir, Müverrih: Yusuf Akçura (İstanbul 2022); Yusuf Akçura ve Rusya Türklüğü (İstanbul 2023).

İÇİNDEKİLER

Ön Söz / 9

Yavuz Akpınar / 11

Mehmet Alpargu / 69

Ahat Andican / 79

Tuncer Baykara / 109

Gülçin Çandarlıoğlu / 123

Ali Merthan Dündar / 134

Güljanat Kurmangaliyeva Ercilasun / 155

Yunus Emre Gürbüz / 165

Osman Karatay / 185

Hakan Kırımlı / 207

Timur Kocaoğlu / 231

Yücel Öztürk / 261

Ahmet Taşağıl / 289

Mehmet Tezcan / 305

Okan Yeşilot / 321

Abdülkadir Yuvalı / 337

Dizin / 345

ÖN SÖZ

Bu kitap, 2022’de yayımladığımız *Türk Dünyası Uzmanlarıyla Söyleşiler* kitabının devamı niteliğindedir. Burada da amacımız Türk dünyası üzerinde çalışan akademisyenlerin entelektüel portrelerini, fikrî oluşumlarını ortaya koymaktır. Söyleşilerde bu hocaların ailevi kökenleri, yetiştikleri çevre, doğdukları muhitten edindikleri alışkanlıklar, entelektüel gelişmelerini yönlendiren kişiler ve kitaplar soruldu. Söyleşiler yüz yüze gerçekleştirildi. Bunun için bazı öğrencilerimiz Ankara, İzmir ve Bursa gibi yerlere seyahat ederek hocalarımızla buluştular. Kayıt altına alınan mülakatları kâğıda döktüler, bunlar tashih edildikten sonra yeniden hocalara gönderildi, onayları alındı. Bütün bu uğraşlar ve çekilen zahmetlerin karşılığını bulduğuna kanaatindeyim. İnsanlar sorulmayınca konuşmaz. Gerçek öğrenmenin temelinde soru sormak vardır. Doğru soruyu sorabilmek ise belli bir deneyim ve birikimi gerektirir. Bu soruların basmakalıp değil, araştırmayla ortaya çıkması gerekiyordu, uysal veya mekanik değil, muhatabını konuşturacak, hatta kışkırtacak sorular olması lazımdı. Hakikaten, bazı arkadaşlarımızın bunu çok iyi yaptıklarını, muhataplarıyla tabii ve samimi frekansı yakaladıklarını gördüm ve bundan büyük memnuniyet duydum. Söyleşileri gerçekleştirmek suretiyle aynı zamanda tarihî bir belge de üretmiş oldular.

Ortak bir çalışmanın ürünü olan bu kitabın hazırlanması sürecinde birçok kişinin katkıları oldu. Öncelikle, değerli vakitlerini ayırıp görüş ve duyuşlarını, bilim yolundaki deneyimlerini paylaşma lütfunda bulunan hocalarımıza minnettarım. Ayrıca, söyleşileri gerçekleştiren Doç. Dr. Murat Özkan, Doç. Dr. Hikmet Demirci ve Dr. Öğr. Üyesi Zeynep Akarslan’a; doktora öğrencileri Ayberk Sinan Özel, Aybuke Tabak, Batın Durmaz, Betül Aydın Karga ve Enes Aydın’a; yüksek lisans öğrencileri Alihan Büyükçolak, Halide Bakal,

Muhammed Emin Ata, Parvin İbrahimova Ağardan, Seher Yiğit, Sima Nur Göger ve Zeynep Yasiñoğlu'na tek tek teşekkür ederim. Ayrıca metni baştan sona okuyup gözden kaçan hataları düzelten Arş. Gör. Ozan Karabulak'a müteşekkirim.

Elbette ki Türk dünyası uzmanları, bu iki kitapta söyleşi yapılan akademisyenlerden ibaret değildir. Henüz gerçekleştiremediğimiz söyleşileri hazırlayıp nasip olursa onları da ileride yayımlamak niyetindeyiz.

AHMET KANLIDERE

24.04.2024

Hocam, öncelikle Yavuz Akpınar kimdir? Yetiştirdiğiniz ortamdan bahsedebilir misiniz?

Ben Karslıyım. Annem Ardahanlı, babam Arpaçay'ın Büyükaküzüm köyünden. Babam Ardahan'da memurdu. Dolayısıyla ben 16.12.1947'de Ardahan'da doğdum. Ben de babam da köye pek gitmedik ama dedelerimizden kalma mülkümüz vardı. Arpaçay Barajı yapıldığı zaman istimlak edildi. Köyde hâlâ akrabalarımız var.

Babam tapu sicil muhafızıydı. Görevli olduğu yerde okula gittim. Böylece ilkokulu Ardahan'da, ortaokulu Iğdır'da, liseyi de Kars'ta bitirmiş oldum. Dolayısıyla Kars'ta yakın tarihte olup bitenler ailemizin de kaderini belirledi. Yani I. Dünya Savaşı öncesinde ve sonrasında Kars muhitinde (şimdi üç vilayet oldu) cereyan eden hadiseler, Doğu Anadolu'daki Rus işgali, Ermeni ayaklanması, bunların yaptıkları katliamlar bizim ailemiz üzerinde de derin izler bıraktı. Mesela baba tarafından çok az akrabam var. Bunun sebebi Büyükaküzüm köyünün ve etrafındaki bazı köylerin Ermeniler tarafından basılması, talan edilmesi, yakılıp yıkılması, insanların, o cümleden dedemin bir kardeşinin katledilmesi. Ermeni baskını sırasında bazı köylüler, dedem de iki çocuğuyla beraber ata atlayarak, Kars çayını geçip, bir şekilde tren yoluna ulaşmış Gence'ye kadar gidebiliyor. Gence'de dedem ölüyor, babam ve kardeşi beraber bir mektebe gidiyorlar. Orada artık ne mektebi olduğunu da tam bilemiyorum. Kardeşi de bir gün ölüyor. Niçin öldüğü belli değil. 10 yaşında mı, daha mı küçük onu bile bilemiyorum. Babam kardeşini kaldırmak istiyor sabahleyin, bakıyor kalkmıyor. Öğretmenler diyor ki: "Kardeşin ölmüş."

Gence'de epeyce kalıyorlar ve 1921 Kars-Moskova Antlaşması üzerine tekrar Kars'a dönüyorlar. Amcam da dedem de orada ölü-

* Söyleşi, 2 Nisan 2024 tarihinde Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırma Enstitüsü doktora öğrencisi Aybüke Tabak tarafından gerçekleştirilmiştir.

PROF. DR. MEHMET ALPARGU*

***Kıymetli hocam, Mehmet Alpargu kimdir?
Kısaca bahsedebilir misiniz?***

28 Ekim 1952 tarihinde Konya’da doğdum. Babam devlet memuru, annem ev kadınıydı. İlköğrenimimden itibaren bütün tahsil hayatım Ankara’da geçti. Başkentte bulunmanın avantajlarını öğrenim sürem boyunca kullanmaya çalıştım. İlköğrenimimi iki değişik okulda tamamladım. Benim temel eğitimimde ailemin yanında özellikle ilkokul öğretmenim Fahriye Ünal’ın rolü büyüktü. Ortaokul ve liseyi bitirdikten sonra gerçekten çok sevdiğim bir alana yönelmek istedim ve 1972 yılında DTCF Tarih Bölümüne girdim. 1976 yılında fakülteden mezun oldum. Üniversiteden sonra bir süre lise öğretmenliği yaptım. 1980 yılında o zaman Millî Eğitim Bakanlığına bağlı Gazi Yüksek Öğretmen Okuluna atandım. 1982 yılında bu okul Gazi Üniversitesi bünyesi içine alınınca önce öğretim görevlisi oldum. 1984’te doktoramı tamamladıktan sonra 1986 yılında Kırşehir Eğitim Yüksekokuluna müdür ve öğretim üyesi olarak atandım. 1989’da idari görev sürem bitince, Gazi Eğitim Fakültesi Tarih Bölümüne öğretim üyesi olarak atandım. Sekiz sene süre ile bu bölümde öğretim üyeliği görevini sürdürdüm. Burada çalıştığım sürede 1991 yılında doçent oldum. 1997 yılında Sakarya Üniversitesi Tarih Bölümüne profesör olarak atandım. Bu üniversitede Fen-Edebiyat ve Eğitim Fakültelerinin dekanlığı görevini yürüttüm. Dört sene boyunca rektör yardımcılığı yaptım. 2018 yılında emekliye ayrıldım. Evliyim; eşim ilkokul öğretmenidir.

* Mülakat, 13.09.2023 tarihinde Doç. Dr. Murat Özkan tarafından gerçekleştirilmiştir.

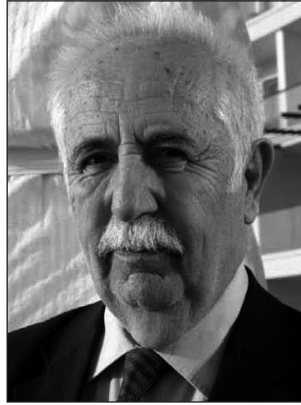

Aile kökenleriniz ve yetiştiğiniz ortamdan biraz bahsedebilir misiniz?

Aile kökenlerim bugünkü Özbekistan’a ama tarih içerisinde Türkistan’a dayanıyor, oradaki Andıcan şehrine. Aile şeceresi de Timur dönemindeki Tarhanlara ulaşıyor. Yirminci yüzyıl başında Türkistan coğrafyasında olan sosyal değişikliklerden, oradaki halk gibi Andıcan ailesi de etkileniyor. Tabii, o zaman soyadı olmadığı için şu anki Andıcan ailesinden bahsediyorum. Büyükbaba Hacı Galip, Andıcan şehrinde büyük bir toprak ağası. Sovyetlerin gelişiyle mallarının büyük bir kısmına, arazilerine el konuluyor. Bu dönemde de hayatını kaybediyor. Bundan sonra babam Hacı Yolbaş mirası devralıyor. 1928’den itibaren Stalin tarafından başlatılan kolhozlaştırma, yani halk ve devlet çiftliklerinin kurulması, toprak ve mülk sahiplerinin mallarına el konulması ile hepsinin devlete aktarılması, şahısların da “kulak” ilan edilmesi süreci başlıyor. Kulak ilan edilen şahsın bütün malına mülküne el konuluyor, kendisi de duruma göre ya infaz ediliyor ya da çalışma kampına gönderiliyor. Ailesini de kapının önüne koyuyorlar. Babamın birinci hanımı ve ondan olan çocukları da benzer bir süreci yaşıyorlar. Babam kulak ilan edilerek çalışma kampına gönderilmek isteniyor. Kaçıyor, üç-dört sene gizli saklı hayatını sürdürdükten sonra bir şekilde bazı akrabalarının yardımıyla ailesini de yanına alarak Afganistan’a geçmeyi başarıyor. Tabii, Afganistan’da da zor bir hayat var. Orada eşini kaybediyor. Daha sonra orada 1946-47 yıllarında annemle evleniyor, Bibi Hacıre ismi. II. Dünya Savaşı yıllarında Türkiye’ye gelmek için müracaat ediyorlar fakat Türkiye o dönemlerde dışarıdan göçmen almıyor. 1950 yılından itibaren Türkiye’deki iktidar değişimiyle birlikte Türkiye göçmen almaya başlıyor. Bunun üzerine tekrar müracaat ediyorlar. 1950 yılından itibaren göç olayı başlıyor. Gruplar hâlinde iskanlı göçmen olarak Türkiye’ye geliş söz konusu. Birinci grupta gelmeyi

* Söyleşi, 28 Mart 2024 tarihinde Halide Bakal tarafından gerçekleştirilmiştir.

PROF. DR. TUNCER BAYKARA*

Hocam, binanızın adıyla başlayalım: Togan Apartmanı. Bunun serüvenini anlatırmısınız?

Burası eski Turgut Reis Sokağı, zaten doktoram sırasında da hocayla iki sene boyunca altlı üstlü oturmuştuk. Sonra kısmet oldu, ben Erzurum'a gittim, Ankara'da çalıştım, İzmir'de çalıştım derken emekli oldum. Çocuklar buradaydı. O zaman İstanbul'a tekrardan gidelim dedik. Bu semtten ev aradık, tabii bildiğim semt... Türk kültüründe bu toprak yurttur, bu değişir. Üzerinde keçe yünü kurarsın ama yurt senindir. Bizim yaylaların esası da odur. Yaylada insanların kendi yurdu vardır. Bu, Togan'ın yurdu. Hep öyle derim. Neyse, döndük geldik, kısmet oldu. Hocanın oğlunun bir satılık dairesi varmış, mali bakımdan yardımcı da oldular. Aldık çünkü burası epey pahalı, şehrin diğer semtlerine göre.

Nerede doğdunuz, aile kökenleriniz hakkında bilgi verir misiniz?

Ben, Denizli ilinin Acıpayam kazasında, Serinhisar'a bağlı Yatağan Mahallesi'nde doğmuşum. 1940 yılının Temmuz'unun 7'sinde. Köyde büyüdüm, köy hayatını bilirim. Fakat babam öğretmen olduğu için köy hayatını yaşamadım ama bayramdan bayrama koyun güderdik. Köy hayatına dolaylı katılmam benim Türk kültürü konusundaki fikirlerime de güzel kaynak oldu.

İki müderrisin torunuyum ben. Babamın babası, Aydın Tâciye Medresesinden icazetli. Gördüm de o icazeti, tam 1900 tarihli. Annemin babası Şakir Efendi. O da İstanbul'daki bir medreseden icazetli. Babam ilkokul öğretmeni, annem ev hanımıydı. Çocukluğum Yatağan'da geçti.

* Söyleşi, 26 Kasım 2022 tarihinde Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırma Enstitüsünde doktora öğrencisi Enes Aydın tarafından gerçekleştirilmiştir.

Hocam, bize kendinizi tanıtır mısınız?

Tabii ki. 29 Mart 1942’de Eskişehir’de dünyaya geldim. Annem Zekiye Hanım, Kırım’dan Romanya’ya göç etmiş bir Kırım Tatarı’dır. Babam ise Antalyalı bir Türkmen’dir. Annem Mecidiye Kız Meslek Lisesi mezunu bir ev hanımıydı. Babam ise Eskişehir’de askerî pilot olarak görev yapıyordu. Annemle tanışıp Eskişehir’de evlenmişler.

Yaşadığınız çevre nasıldı?

Öyle sanıldığı gibi aristokrat bir aileden gelmiyorum. Hatta soyadımdan dolayı bu konuda garip olaylar da yaşadım. Bir gün avukat arayıp, “Gülçin Hanım, Çandarlı Halil soyu ile akrabalığınız var mı?” diye sordu. Ben, “Hayır, neden?” diye sorduğumda bir miras işi olduğunu, onun için aradığını söyledi. Benim için garip bir olaydı. Bunun dışında, teyzem Zeki Velidi Togan ile evliydi. Aile bağları kuvvetli bir ailede yetiştim. Çocukken dedem bana Kırım Türkçesiyle masallar anlatırdı. Dedem, anneannem ve annem, aralarında Kırım Türkçesiyle konuşurlardı. Onlardan Kırım Türkçesini öğrendim. Bu da bana diğer lehçeleri öğrenirken kolaylık sağladı. Üç-dört yaşlarında iken yaz aylarında dayımın çiftliğine giderdik. Babam sabah erkenden eğitim uçuşları için göreve gidiyordu. Uçakla çiftliğin üstünden geçerken bana aldığı çikolatayı taşa bağlayıp aşağıya atardı. Uçak sesi duyar duymaz hızla dışarıya koşardım. Annem koşarken kendimi yaralayacağımdan çok korkar ve “Her geçen uçakta baban yok,” diye beni uyarırdı.

* Bu mülakat 21 Aralık 2022 tarihinde doktora öğrencisi Ayberk Sinan Özel tarafından gerçekleştirilmiştir.

Hocam, bize kendinizden bahsedebilir misiniz?

Ben Ankara Üniversitesi, DTCF Japon Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında Öğretim Üyesi olarak çalışıyorum. Çalışma alanım daha çok, iki dünya savaşı arası dönemdeki Japon emperyalizmi, Japonya'nın Pan-İslamizm ve Pan-Türkizm siyaseti olarak ifade edilebilir. Bunun dışında 2015'ten bu yana, Ankara Üniversitesine bağlı Asya-Pasifik Çalışmaları Uygulama Araştırma Merkezinin (APAM) kurucu müdürlüğü görevini yürütüyorum. Burada da Pakistan'dan Latin Amerika'ya kadar olan, daha çok Güney Asya diyebileceğimiz fakat Çin'in dâhil olduğu, Rusya ve Türk dünyasının haric olduğu tüm Asya coğrafyası ile ilgili araştırmalar yapıyor, kitaplar yayımlıyoruz. Yayımladığımız kitapları ayrıca PDF formatında ücretsiz olarak tüm yurttaş ve kurumların istifadesine sunuyoruz. Bunu yapmamızın sebebi, Türkiye'de maalesef köklerimizden bağlı olduğu, yani medeniyetimizin temelinde bulunan Asya kültürü ile ilgili çok sayıda ciddi çalışmaların bulunmamasıdır. Pakistan'dan Latin Amerika'ya kadarki bütün ülkeler ve bölgelerle ilgili kırk kadar kitap çıkardık. Bu kitapların Türkçe olmasına özen gösteriyoruz çünkü hedefimiz Türk okuyucusu, Türk dinleyicisi, Türk akademisi ve Türk kamuoyu. Elden geldiği kadar Asya ile ilgili, Asya'nın farklı kültürleri, dilleri, ülkeleri, halkları ile ilgili Türkçe bilgi birikimi sağlamaya uğraşıyoruz.

Aile kökenlerinizden bahsedebilir misiniz?

Asker bir ailenin çocuğu olarak 1968 yılında Ağrı'da doğdum. Atalarım, daha doğrusu dedemin dedesi Hafız Mustafa Efendi, bugün Bulgaristan sınırları içinde kalan Haskovo dedikleri Türkçe adıyla Hasköy olan kadim bir Türk coğrafyası, Türk toprağından ana vatan gelmişler. Doksan Üç Harbi ile birlikte dedelerimiz maalesef

* Söyleşi, 19 Nisan 2024 tarihinde Seher Yiğit tarafından gerçekleştirilmiştir.

**PROF. DR. GÜLJANAT KURMANGALIYEVA
ERCİLASUN***

Hocam, nasıl bir evde doğduğunuzu anlatır mısınız?

Doğu Kazakistan'da Altay Dağlarını baktığımızda görebileceğimiz yerde doğdum. O yere gitmek için İrtiş nehrini geçmek gerekiyordu. Beş kardeşiz ve en küçük çocuk benim. Annem de babam da eğitimcidir. Babam üniversiteden emekli oldu. Dolayısıyla eğitime önem veren ailede ve kitabın hiç eksik olmadığı bir evde dünyaya geldim.

Aile bireylerinin eğitimci olması yetiştirilen çocuğunun kariyerini belirler mi sizce?

Tabii öyle, ben üniversiteyi kazandığımda on altı yaşına yeni girmiştim. Çünkü okumaya çok erken yaşta başladım. Dört yaşında okuma yazma biliyor, beş yaşında artık açık bir şekilde yazabiliyordum. Okula başlamak istedim ancak yaşım çok küçüktü, altı veya yedi yaşlarında okula başlayabiliyorduk. Hatta altı yaşında okul müdürüne kendim dilekçe yazdım. Normal müfredat ile karşılaştırdıklarında seviye olarak oldukça ileride olduğum için bir sınıf atladım. Dolayısıyla 16 yaşımı doldurmadan yaşıtlarımdan önce liseden bir yıl erken mezun oldum.

Peki, çocukluk yıllarınızda sizi etkileyen bir kişi oldu mu?

Küçük yaşta üniversite sonuçlarımı aldım ve aslında ne istiyorum, nasıl bir meslek sahibi olmak istiyordum çok da anlamıyordum. Bu konuda daha çok babamın yönlendirmesiyle tarihçi oldum. 1992 yılında liseden mezun oldum. O yıl devlet kanalıyla Türkiye'ye gelen ilk öğrenci grubundaydım. Dolayısıyla babam o zamanlar bana tarihimizin yeniden yazılmaya ihtiyacı olduğunu ve bu yüzden ta-

* Söyleşi, 17 Nisan 2024 tarihinde Sima Nur Göger tarafından gerçekleştirilmiştir.

DOÇ. DR. YUNUS EMRE GÜRBÜZ*

Resimlerinizde sevecen ve sakın bir intiba veriyorsunuz, her zaman böyle misinizdir? Yunus Emre Gürbüz kimdir?

Evet, dışarıdan görünüşüm sakın. Öğrencilerle de arkadaşlarımla da birlikte çalıştığım insanlarla da onların hepsi için sakın ve uyumlu biri olarak görünüyorum. Ama insanın bir de aile hayatı var. Oradaki profilim daha farklı. Hangisi daha gerçektir o bilinmez. Ama genelde dışarıdan görüldüğüm sınırları alınmış biri olduğum yönünde. Kısaca öyle söyleyeyim. Öğrencilerimle veya benimle çalışan arkadaşlar, çalışanlarım da “Hocam, hiç sizin sinirlendiğinizi görmedik, nasıl yapabiliyorsunuz böyle sinirlenmiyorsunuz?” diye söylerler ama ev hali farklı oluyor insanların, onu da söyleyeyim dürüstlük adına.

Aile kökenleriniz hakkında neler söylemek istersiniz hocam?

Annem ve babam dış tabipliği eğitimi için İstanbul’a gelmişler. Mesleğe başlamışlar, tanışmışlar, evlenmişler. Babam Giresunlu. Giresun’un merkeze bağlı bir köyünde doğmuş büyümüş. Köyünde ilkokulun olması tabii onun için büyük avantaj olmuş. O sayede okul eğitimi görebilmiş. Daha sonra Giresun merkeze gidip ortaokul ve liseyi orada okuyup ardından İstanbul’a gelmiş üniversite eğitimi için. Onun kökeni, o bölgeye gelenler Çepni genelde. Bizim o tarafta da Çepnilik var. Ailemin bir kısmı, halalarım mesela, Türkmenistan ve Özbekistan’daki kadınlara epey benziyorlar. Ama elbette ki oradaki yerli halkla da bir karışma olmuş. Dolayısıyla baba tarafımdan Giresun bağlantısıyla birlikte bir Çepnilik ve Karadenizlilik var.

* Söyleşi, 21 Mart 2024 tarihinde tarafından gerçekleştirilmiştir.

Hocam, ilk sorumuz şu şekilde: Doğum yeriniz, ailevi kökleriniz ve yetiştiğiniz ortam hakkında bilgi verir misiniz?

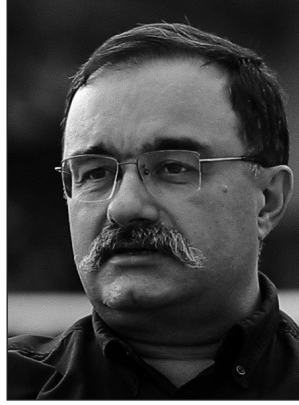
Tabii ki. Tam arşivleri incelemedim ama yedi kuşak ötesini biliyoruz. İki kuşak daha gitsek, çok büyük ihtimalle bizim de köklerimiz kuzeyden. Büyük ihtimalle değil, yüzde 95 oranlarında Özi boylarından gelme olduğumuzu sanıyorum.

Onun ötesine de ulaşırdım ama fırsat olmuyor arşiv araştırması yapmak için. Anne-baba aynı bölgeden. Bir Türk'üm, Türk vatan-daşıyım. Çorum merkezde doğdum. Çorum Müzesi evimizin yakınındaydı. Müzedeki lahitlerin, camekanların arasında yürüyordum. Âsâr-ı atıkayı üç dört yaşındayken tanıdım. Çünkü aralarında yürüyordum tıpış tıpış. Bilmiyorum, etkisi oldu mu o günlerin?

Efendim, Genel Türk Tarihçileri arasında genelde ikinci, olmadı üçüncü kuşaklarda böyle bir muhaceret vakası söz konusu. Bu bir olgu. Sanıyorum, sizde bu olgu daha eski kuşaklara gidiyor. Ve meslektaşlarınızda bu muhaceret olgusu, sanki biraz daha ana motivasyon kaynağı gibi oluyor, onların biyografilerine baktığımızda. Sizi bu zanaata sevk eden bu müzenin haricinde bir vaka, trajedi söz konusu olmuş olabilir mi?

Evet, sanırım bunun tek cevabı, tek kelime olur ve bu “cesaret” olmalı. Normalde, bir fizikçi olarak yetişmeye çalışan, ileri derecede sayısalcı olan, yani mühendis olmak üzere yetişen birisiydim. Ortaokulun başından başlayarak yoğun bir dil okuması yaptım, dile çok ilgi duyan birisiydim. O dönemde, Kafesoğlu'nun *Harzemşahlar Tarihi*'nden, Osman Turan'ın *Selçuklular*, *Büyük Selçuklular* kitabına kadar ve Bahaeddin Ögel'in 87'de çıkan *Büyük Hun İmparatorluğu* da dahil olmak üzere, yan okuma olarak okudum. Dediğim gibi, esasında fizikçi olacakken, lise 2'den itibaren edebiyata kaymaya başladığımı hissettim. Şiir ve iki buçuk roman, 450 tane şiir yaz-

* Söyleşi, 20 Mart 2024 tarihinde Alihan Büyükçolak tarafından gerçekleştirilmiştir.

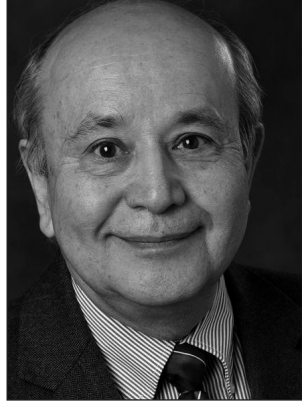
Nasıl bir ailede yetiştiniz?

1958’de Balıkesir’de doğdum. Babam Balıkesir’e yerleşmiş Kırım Tatar muhacirlerinden, anam ise Silistre doğumludur. Anam doğduğu zaman Silistre Romanya’ya bağlıydı, şu anda Bulgaristan’a bağlı. Anam da, babam da tıp doktoruydu, babam Ahmed İhsan Kırımlı aynı zamanda siyasetçiydi. Ben doğduğumda Demokrat Parti Balıkesir İl Başkanı’ydı. 1961’de de Adalet Partisi Balıkesir milletvekili oldu. Biz de aile olarak 1962’de Ankara’ya taşındık, o zamandan beri benim daimi yerim, Türkiye dışında bulunduğum dönemler hariç, hep Ankara oldu. Babam 1961’den 1977’ye kadar dört dönem Balıkesir milletvekili olarak vazife yaptı. Aynı zamanda da yine 1961’den 1976’ya kadar Adalet Partisi Genel Başkan İdare Kurulu üyeliği yaptı. Bunun büyük bir bölümünde de AP Genel Başkan Yardımcısı’ydı. Yani önce Ragıp Gümüşpala’nın, sonra da Süleyman Demirel’in yardımcılığını yaptı. Ben ilk mektebe Ankara’da başladım. İlkokuldan lisenin sonuna kadar Ankara Koleji’nde okudum. 1976 senesinde Hacettepe Üniversitesinin Ekonomi Bölümüne girdim, 1981’de oradan mezun oldum.

Hocam niçin ekonomi bölümünü okudunuz?

Şöyle söyleyeyim, ben çocukluğumdan beri hep tarihe meraklı bir insandım, tarih benim için hep vazgeçilmez bir hobi olmuştu. Ama 1970’lerin ortamında “tarih bilmek için önce ekonomi bilmek lâzım” gibi aslında çok da doğru olmayan fanteziler vardı. Onun için ekonomi bölümüne girdim. Ekonomi bölümü birinci tercihimdi ve Türkiye’deki en yüksek puanla girdim oraya, ama neticede fark etmiyor. 1981’e kadar orada okudum, sonra Hacettepe’nin tarih bölümünde yüksek lisansa girdim. Orada hem tarih bölümünde, hem

* Söyleşi, 20 Nisan 2024 tarihinde Zeynep Yasinoğlu tarafından gerçekleştirilmiştir.

Merhaba hocam, hayat hikâyenizle ilgili biraz araştırma yaptım. Değişik bir çocukluğunuz olmuş. Nasıl bir ortamda yetiştiniz? Çocukluk yıllarınızdan bahsedebilir misiniz?

Benim hayatım biraz da annemle babamın alın yazısı gibi bir şey oldu çünkü onlar da Türkiye'ye muhacir olarak geldi. Babam Buharalı bir tüccar ailesinin çocuğu, Osman Kocaoğlu. Fakat babam Buhara'da doğmuyor çünkü Buhara tam bir çöl ve havası çok kötü. Babama annesi hamileyken dedem Polat Hoca eşini Oş şehrine gönderiyor çünkü Oş'un havası çok güzel. Babam orada doğuyor ve kırkı çıkınca Buhara'ya geliyor. Doğumu Oş, onun için bazen Kırgızlar "senin baban Kırgız mı?" diyorlar ama biliyorsunuz Oş'ta bugün de ağırlıklı olarak Özbekler yaşıyor. Oş bugün Kırgızistan'da ama o zaman ne Kırgızistan var ne de Özbekistan. Orta Asya üçe bölünmüş Taşkent, Kazakistan'ın büyük bölümü, Türkmenistan'ı Çar Rusyası almış, sadece iki tane içişlerinde bağımsız dışişlerinde Rusya'nın peyki olan devlet var: Biri Hive Hanlığı, biri de Buhara Emirliği. Buhara Emirliği çok büyük. Bugünkü Tacikistan'ı, Türkmenistan'ın ve Özbekistan'ın bir kısmını içine alıyor.

Annem ise, Kabil'de doğmuş ama onun anne ve babası Kokand şehrinden. Annemin babası 1880'de Kabil'e gelmiş çünkü Çar Rusyası 1876'da Hokand Hanlığı'nı ortadan kaldırarak Çar Rusyası'na katıyor. Buhara Emiri Abdurrahman Han o sırada tahtını kaybetmiş, altı yıl Semerkant ve Taşkent'te yaşıyor Çarların yanında çünkü İngilizler etkiliydi o zaman Afganistan'da ama 1880'de yeniden Kabil'i ele geçiriyor ama Kabil'e giderken annemin babasına, Seydahmet Töre'ye diyor ki: "Sen Kabil'e gel benimle, benim ordu kumandanım ol." Böylece annemin babası eşyle birlikte Kabil'e geliyor ve annem Kabil'de doğuyor.

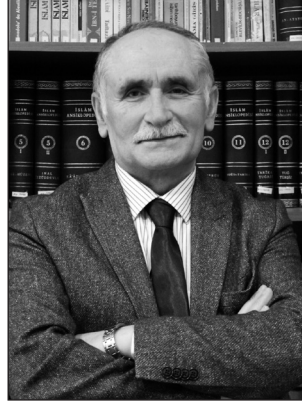
Babam 1923'ün başında daha cumhuriyet kurulmadan İstan-

* Söyleşi, 23 Kasım 2022 tarihinde, doktora öğrencisi Betül Aydın Karga tarafından gerçekleştirilmiştir.

PROF. DR. YÜCEL ÖZTÜRK*

Hocam öncelikle beni kabul ettiğiniz için çok teşekkür ederim. Hayatınızı araştırdığım da Artvin Şavşat'da doğduğunuzu okudum. Size bir köy çocuğu diyebilir miyiz?

On yaşına kadar köyde yaşayan, daha sonra köye hiç dönmeyen birisine ne kadar köy çocuğu denilebilirse o kadar köy çocuğuyum. Köyümle olan bağlarım çok canlı şekilde devam ediyor ama oraya şöyle bir ek yapmakta yarar var. Ben erken yaşta çıktım köyden. Yatılı okulda okudum. Çocukluğumu besleyen sosyal ve fiziki çevre tam köye ait; gençliğe adım atış ve sonrası ise tahsil ve meslek hayatı içinde cereyan etti.

Gümüşhane'de değil mi hocam?

Evet Gümüşhane'de okudum ve bir yaş kadar da erken okula gitmişim zorunluluktan dolayı. Köyde akranlarım hep okula gittiği için ben de evde durmamışım, okula göndermişler. Aşağı yukarı on buçuk yaş dolaylarında ben memleketten ayrıldım. 6 yılım Gümüşhane'de geçti. Orta okul ve lise tahsilimi Gümüşhane Yatılı Pansiyonu'nda yaptım. Dolayısıyla kültürel altyapımda aslında Artvin'den çok Gümüşhane'nin etkileri vardır. O kültürün etkilerini mutlaka üzerimde hissederim. Gümüşhane insanına derin saygı ve sevgi hisleriyle doluyum. Gerçi ben gittiğim her yerin insanına çabuk bağlanan, intibak eden bir birey olarak görüyorum kendimi.

Bize biraz ailenizi anlatır mısınız? Onların sizin üzerinizdeki etkileri nelerdir?

Ailem küçük çekirdek bir aileydi. Üç kardeşiz; bir ablam ve abim var. Köyde dedemiz aslında eşraftanmış, namı vardır, hâlâ bilinir.

* Söyleşi, 8 Mart 2024 tarihinde Muhammed Emin Ata tarafından gerçekleştirilmiştir.

Bize aile kökenleriniz hakkında bilgi verirmisiniz?

Ailem Yalova'nın İlyas köyüne mensuptur. Ancak köyümüz eskiden, 1973 yılına kadar, Yalova'ya değil Kocaeli'nin Karamürsel ilçesine bağlıydı. Bu yüzden nüfus cüzdanımda doğum yerim olarak Karamürsel geçer. Ailem için köken olarak Türkmen diyebilirim. Babaaanne tarafımın soyu Karadeniz Bölgesindeki Kıpçaklara dayanır. Dolayısıyla ben Türk dünyasının tam bir karışımı oluyorum. Başka bir deyişle Türk boyları içerisindeki en büyük iki boy grubu olan Kıpçakları ve Oğuzları temsil ettiğimi söyleyebilirim. Aile kökenimiz bu, köylü bir aileyiz. Annem bir köylü kadındır, bir ev kadındır. Babam ise köyde muhtarlık yapmış, köy ortamına göre entelektüel sayılabilecek biridir. Ben daha on üç yaşında iken babam beyin kanaması ve felç geçirdi, çok gençti. Yaklaşık dört sene ağır bir hastalık süreci geçirdi. Ben on yedi yaşına geldiğimde babam Hakk'a kavuştu. O yıllar, ailemiz için oldukça zorlu zamanlardı ancak o elim günleri aile olarak yıkılmadan atlattık. Aile olarak ayakta kalmayı başardık. Altı kardeşiz ve ben dördüncü çocuk olarak, 14 Şubat 1964 yılında dünyaya geldim. Tabii eskiden ailelerin çocuk sayısı şimdilerdeki gibi az sayıda değildi. Üç erkek kardeşim ve iki kız kardeşim var. Benim bir büyüğüm olan abim, 1994 yılında, elim bir trafik kazasında vefat etti. Bu nedenle hayatta olan kardeşlerimin sayısı dörde düştü. Babamın uzun hastalık süreci ve vefatından dolayı ailemden sadece ben üniversite okuyabildim. Köyümden ise üniversite mezunu olan ilk kişi de benim.

* Söyleşi, 1 Kasım 2022 tarihinde doktora öğrencisi Batın Durmaz tarafından gerçekleştirilmiştir.

Öncelikle bize biraz Mehmet Tezcan'ı tanıtır mısınız? Kimdir Mehmet Tezcan? Nerede doğdu? Nasıl bir ailede yetişti?

Ben aslen Mersin Silifke doğumluyum. 1960 senesinde doğdum. İlkokulu köyde, orta ve lise eğitimimi Silifke'de tamamladım. Daha sonra üniversite hayatım başladığı zaman Erzurum'a geldim. Burada 1978 yılından başlayarak Atatürk Üniversitesinde Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünde okudum.

Tarih alanını neden seçtiniz? Okul yıllarından başlayarak hep tarihçi mi olmak istiyordunuz? Genel olarak tarihi sevmenizi sağlayan herhangi bir olay oldu mu?

Tarih bölümünü seçmem ilkokul dönemim ile bağlıdır diyebilirim. Eskiden bizim ilkokul kütüphanelerimiz çok zengindi. Cumhuriyet döneminde basılmış olan başta Ahmet Refik Altınay olmak üzere birçok tarih alanıyla ilgili monografi, romanlar yazmış hocaların kitapları vardı. Kütüphaneden alarak o kitapları okuyordum. Yine ortaokul kütüphanelerimiz de çok zengindi. Çok güzel renksiz ama çizimli tarihi dergiler oluyordu. Dikkatimi çektikleri için sürekli bu tarz tarihi kitaplar okuyordum. Ama tabii tarih romanlarının bir dezavantajı var ki çok fazla okuyunca bu romanların etkisinde kalıyorsunuz. Örnek olarak Nihal Atsız'ın *Bozkurtlar* isimli eserinden Kürşad isyanı olayını alarak *Türk Millî Kültürü* kitabında kullanan yazarımız merhum İbrahim Kafesoğlu'nu söylemek mümkündür. Oysa tarihte böyle bir karakterin olmadığını biliyoruz. Maalesef bizim Cumhuriyet dönemi tarihçiliğimizin ilk zamanları roman tarzı olmuş, bunu da biraz Fransız A. Dumas ekolu ile benzetmek mümkündür. Ama ben daha çok dipnotlu tarih romanları okurdum.

* Söyleşi, 14 Mart 2024 tarihinde Parvin İbrahimova Ağardan tarafından gerçekleştirilmiştir.

PROF. DR. OKAN YEŞİLOT*

Hocam, doğum yeriniz ve aile köklerin hakkında bilgi verebilir misiniz? Çocukluğunuz nerede geçti? Annenizin hayatınızdaki yerinden bahsedebilir misiniz?

Teşekkür ederim. 1971 Giresun doğumluyum. Ailem, dedelerim ve büyük dedem Giresun'un Piraziz ilçesinin Gökçeali köyünde ikâmet ediyorlarmış. Benim de çocukluğum Piraziz'in Gökçeali köyünde geçti. Dolayısıyla aile olarak biz Giresunlu olarak biliniyoruz. Ben dedemin babasını görmedim çok hatırlamıyorum ama dedemi hatırlıyorum. Onun babası ve babasının mezarlarını biliyorum. Çepni Türklerinden olduğumuzu söylüyorlar. Dolayısıyla Giresun ve Giresun'da yaşayan ailelerin ve bölgenin kültür yapısına uygun olarak yetiştik. Dedem, tek çocuk ve amcalarım biraz ailede etkin. En büyük amcam şu anda 84 yaşında. İyi bir dahiliye hekimi, Haydarpaşa Lisesi mezunu. Ardından Tıp Fakültesini İstanbul'da bitiyor ve Sakarya'da şu an hâlâ yarı zamanlıda olsa doktorluk mesleğine devam ediyor. Onun küçüğü amcam, çalışmak için Almanya'ya gitti. Bir küçük amcam emekli banka müdürü idi Adapazarı'nda. En küçük amcamda Piraziz ilçesinde mal müdürü iken emekli oldu ve iki sene önce de vefat etti. Babam, 1951 doğumlu. Güngör Yeşilot. Ortaokulu Bulancak Ortaokulunda okuduktan sonra Perşembe Öğretmen Okulunu kazanıyor. 1969'da da yatılı olarak girdiği bu okuldan mezun olup öğretmenliğe başlıyor. Babam, öğretmenliğe başladıktan yaklaşık 6 yıl sonra 22.10.1976'da geçirdiği trafik kazasında 25 yaşında iken vefat etti. Babam köy öğretmeni idi. Aile açısından eğitilmiş bir aile olarak gözüktüyoruz. Amcam, çocukları, yeğenlerim, kuzenlerim. Genel olarak hepsi üniversite mezunu. Ailede de abim matematik profesörü, benim küçüğüm şu an İstanbul Beykoz'da Bilsen'de okul müdürü, kız kardeşim doktorasını bitirdi doçentliğine hazırlanıyor, en küçük kardeşim de kimya profesörü, şu anda Gebze Teknik Üniversitesin-

* Mülakat, 10 Kasım 2022'de Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsünde Dr. Öğr. Üyesi Zeynep Akarslan tarafından gerçekleştirilmiştir.

PROF. DR. ABDULKADİR YUVALI*

Hocam, doğum yeriniz ve aile muhitiniz hakkında bilgi verir misiniz?

1948 yılında Malatya'nın Darende ilçesinde dünyaya geldim. Yedi kardeşin dördüncüsüyüm. Babam, ilkokul mezunu ve Sivas'ın Gürün ilçesi ağırlıklı olarak seyyar esnaflıkla meşgul olurdu. Annem, her hali ile feraset sahibi, Türk-İslam geleneklerine bağlı bir ev hanımıydı. Dokuz kişiden oluşan bir ailenin sorumlusu konumundaydı. Ailevi kökenimizin yirmi dört Oğuz boyundan birisi olan Yıva boyu ile ilgili olduğunu düşünüyorum. Aile büyüklerimizin kulak dolgusu ifadelerine bakılırsa ailemiz, halen Sivas sınırları dahilindeki Yuvalı köyü ile bağlantılı olmalıdır.

Anne ve babanızdan size mirası nelerdir?

Onlardan kalan en büyük mirasım, çalışma ve kul hakkını gözetme alışkanlıklarıdır. Rahmetli babamın geçirmiş olduğu bir seri kazalar yüzünden “oğlum gömleğimi satar, seni okuturum” sözü havada kalmıştı. Ne zaman bu sözü hatırlasam yüreğimde derin bir titreme hissedirim. Diğer bir sözü ise kul hakkı ve devlet işlerinde helale riayet etmekle alakalıdır.

Babanızla güzel bir ilişkiniz olduğunu anlıyorum. Sizin sonraki yaşantınız üzerinde ne gibi etkileri oldu?

Babalar, sevgilerini yansıtmada konusunda anneler kadar şanslı değildir. Rahmetli babam elinde avcunda nesi varsa esirgememiştir. Asker gitmeye hazırlandığımda yakınıma oturdu ve bir baba, hatta komutan edasıyla şöyle dedi: “Oğul! Oğul, asker ocağı peygamber

* Söyleşi, 15.05.2024 tarihinde Doç. Dr. Hikmet Demirci tarafından gerçekleştirilmiştir.

DİZİN

A

Abay Joli (Abay Yolu) 164

Abbas Abdulla 36

Abbas Zamanov 24, 28, 66, 67,
306, 307

Abdullah Battal Taymas 66

Abdullah Ziya Kozanoğlu 70, 309

Abdulahap Kara 127

Abdurrahim Karakoç 318

Abdurrauf Fıtrat 245, 256

Abdussadık İrisof 40, 41

Abdülhak Hamid 15

Abdülhak Malkoç 137

Abdülkadir Donuk 300, 326

Abdülkadir İnan 52, 67, 115, 119

Abdülkadir Özcan 125, 127

Abdülkadir Yuvalı 276

Abdürreşid İbrahim 146, 147

Acar Okan 101

Adana 18, 80, 338

Adnan Salepçioğlu 89

Afganistan 79, 81, 82, 85, 86, 231, 253

Ahat Salihov 127

Ahmet Ağaoğlu 21, 329

Ahmet Aksin 277

Ahmet Ali Arslan 13

Ahmet Bican Ercilasun 91

Ahmet Caferoğlu 17, 67, 235, 329

Ahmet Halaçoğlu 277, 278

Ahmet Hamdi Tanpınar 17, 63

Ahmet Haşim 260

Ahmet Kanlıdere 91, 236, 257,
265, 277

Ahmet Kutsi Tecer 255

Ahmet Temir 340

Ahmet Yaşar Ocak 189

Akartürk Karahan 255

Akdes Nimet Kurat 65, 95, 186,
216, 329, 339

Akhunlar 308

Aksarayı 116

Akşehir 80, 81, 83, 84, 86, 87, 89

Alaş 157

Albanlar 186, 204, 205

Alev Arık 235

Alexandre Bennigsen 341

Alexandre Dumas 43

Ali Ahmetbeyoğlu 328

Ali Asker 38

Ali Bardakoğlu 343

Ali Birinci 204

Ali Haydar Bayat 48

Ali Nihat Tarlan 235, 242, 245, 248

Ali Sevim 71

Ali Şir Nevai 242

Almanlara 83

Alman ordusu 83

Amanberdi Murat 243

Amerikan dizileri 256

Anadolu 11, 12, 60, 95, 97, 114,
116, 118, 136, 138, 140, 142,
145, 166, 189, 245, 250, 284,
285, 302, 307, 323

- Anadolu Selçuklu Devleti 138
 Anavatan Partisi 80
 Ankara Savaşı 96
 Annemarie von Gabain 247
 APAM 135
 Aprin Çor Tigin 259
 Aralık Olayları (Kazakistan'da) 156
 Arap alfabesi 15, 23, 34
 Arnavutlar 186
 Arnold Toynbee 133
 Arşın Mal Alan 24
 Artemiy Volinskiy 332
 Ata Hoca 252
 Atatürk 12, 16, 32, 45, 48, 92, 103, 110, 120, 136, 148, 166, 232, 238, 292, 305, 306, 307, 309, 313, 324, 332, 342
 Avarlar 201
 Avrupa Hunları 314
 Avrupa Medeniyetine Bir Nazar-ı Muvâzene 53
 Aydın Taneri 71, 340
 Ayhan Pala 160
 Ayna 49
 Ayşe Onat 127
 Azerbaycan Cemiyet-i Hayriyesi 12
 Azerbaycancılık 37
 Azerbaycan Türkçesi 24, 25, 28, 31, 33, 61
 Azerbaycan Türkleri 33, 35, 92
 Azeri Türkçesi 35, 306
 Aziz Nesin 60, 240, 241
 Aziz Sancar 247
 Azmi Özcan 285
 B
 Babek Kurbanov 309
 Babürlü Devleti 99
 Babürlü saray tarihçileri 94
 Bâbürnâme 73
 Bahaeddin Ögel 71, 72, 73, 128, 133, 185, 300, 306, 307, 311, 312, 314, 339, 340, 341
 Bahçesaray 252
 Bahtiyar Vahabzade 309
 Bakû 257, 258, 306, 325, 326, 329, 333
 Balkanlar 202
 Başkurtlar 52
 Batı düşmanlığı 229
 Batı kaynakları 314
 Batı tarihçileri 93
 Bayezid (Osmanlı sultanı) 95, 96
 Bekir kitapçılık 22
 Bekir Soysal 22
 Belkıs Özbek 255
 Benim Adım Kırmızı 250
 Bergson, Henri 38
 Besim Darkot 111
 Beş Hececiler 17, 26
 Bibi Hacire 79
 Bibliothèque Nationale 90
 Bilge Kağan 103, 145, 192, 310, 314, 315
 Bilkent (Üniversitesi) 187, 214, 215, 216
 Bin Temel Eser 70
 Borçalı 31
 Boris Ya. Staviskiy 308
 Bosna Banlığı 187
 Boşnaklar 186
 Bozkurtlar (roman) 124, 241, 305, 318
 Braudel 168, 284
 Brejnev 27
 Budak Demiral (Dr.) 27

Bugünkü Türkili (Türkistan) 63, 164
 Buhara Emirliği 231, 253
 Buhara Tamim-i Maarif Cemiyeti
 252
 Buharî 82
 Bulgarlar 186, 188, 201, 302
Büyük Hun İmparatorluğu 185, 301

C

Cafer Seydahmet Kırimer 47
 Camus 27, 64
 Can Yücel 228
 Celal Bayar 232
 Celalettin Wang Zin-Shan 126
 Cemalettin Efgani 53
 Cemal Tükin 111
 Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye 27
 Cengiz Alyılmaz 205, 311
 Cengiz Aytmatov 42, 64, 158, 164, 250
 Cengiz Dağcı 64, 227
Cengiz Han'ın Türk Müşavirleri 312
 Central Asian Review 93
 Cevat Erel 131
 Cevat Han (Gence hanı) 38, 41
 Cevat Türkeli 126
 Cevdet Gökalp 115, 306
 Chantal Lemerrier-Quelquejay 279
 CHP gençliği 268
Codex Cumanicus 256
 Coşkun Alptekin 325, 327
 Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi 18
 Cüneyd Çapanoğlu 146

Ç

Çağatayca 68, 244, 245
 Çarlık Rusyası 46, 82
 Çelebi Numan Cihan 329
 Çepnilik 165

Çetin Çeki 291
 Çince kaynaklar 311
 Çin kaynakları 295, 296
*Çin Kaynaklarına Göre Eski Türk Boy-
 ları* 304
 Çin Seddi 124
 Çolpan 62, 234

D

Darhan Hıdırali 247
Darürrahat Müslümanları 27
 Dede Korkut 13, 35, 43, 44, 301
Değişim Sürecinde Türk Dünyası 105
 Deleuze 179
 Demokrat Parti 83, 207
 Denis Alimov 199
 Denis Sinor 197
 Dış Türkler 17, 34, 80
 Dinmuhammed Konayev 156
 Dobruca 227
 Doğan Cüceloğlu 235
 Doğu Anadolu 11, 12, 60, 142, 302,
 307
 Doğu Türkistan 50, 137, 141, 149,
 156, 226, 228, 254, 303
 Doksan Üç Harbi 135
 Dokuz Oğuzlar 103
 DTCF 14, 69, 71, 72, 135, 136,
 144, 148, 338
 Durmuş Hocaoglu 324, 327, 335
 Duşanbe 253, 312
 Dükçü İşan İsyanı 252
Dünya Tarihinde Türkler 249, 250

E

Edward Allworth 236, 237, 246,
 247, 250
 Efrasiyap Gemalmaz 16, 34

- Eftalit Devleti 314
 Ekber Babayev 60, 61
 Eliyar Seferli 36
 Emel Esin 116, 237, 308, 311, 312
 Emevi zihniyeti 344
 Emile Durkheim 264
 Emine Uyumaz 126, 127
 Emir Timur 93, 96, 97, 105, 106
 Enver Behnan Şapolyo 70
 Enver Konukçu 73, 113, 307, 308, 340
 Enver Paşa 257
 Ercüment Kuran 117, 204
 Erdoğan Merçil 128
 Erhan Afyoncu 324, 327, 335
 Erhan Bener 64
 Erhan Yoska 343
 Ermeni ayaklanması 11
 Ermeniler 11, 12, 20, 30
 Ermenistan 24, 30
 Ertuğrul Fırkateyni Faciası 147
 Eski Çağcılar 303
 Eski Türk tarihi 196
Evading Reality 250
 Evlâd-ı Fâtihan 142
 Ezel Elverdi 22
- F
- Fahrettin Kırzioğlu 12, 14, 115, 306, 307
 Fakir Baykurt 241
 Faruk Sümer 13, 65, 67, 71, 72, 271
 Faruk Timurtaş 248
 Fatih Kerimi 50, 57, 62
 Fatma Ürekli 126, 132
 Fazıl Hüsnü Dağlarca 60
 F. de Blois 312
 Feridun Fazıl Tülbentçi 306, 318
- Fetret Devri 96, 97
 Feyzaver Hanım (Hüseyinzade'nin küçük kızı) 49
 Feyzullah Hoca 252
 Fikret Işıltan 116
 Fuzuli 44, 66
- G
- Galatasaray 113, 214, 238
 Galsan Tschinag 164
 Gaspıralı İsmail Bey 27, 43, 45, 46, 47, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 57, 58, 62, 63, 64, 252, 257, 258
 Gayibov Tezkiresi 41
 Gazi Üniversitesi 69
 Gazze 223, 226, 228
 Gence 11, 12, 25, 29, 38
 Genel Türk tarihçileri 297
 Genel Türk Tarihi 71, 72, 73, 75, 76, 77, 138, 161, 164, 188, 195, 204, 277, 297, 306, 313, 325, 328
 Geraylar ve Osmanlılar 222, 225
 Gıyasüddin Handemir 98
 Glasnost 91
 Gobi Çölü 302
 Gorbaçov 91, 156, 251
Gök Bayrak 142
Gökbörü'nün İzinde 304
 Göktürk Devleti 103
 Gök-Türkler 295, 296
Göktürkler I 303, 304
 Guattari 179
 Gumilev, Lev 203
 Gülçin Çandarlıoğlu 161, 294, 295, 300, 303
 Güney Sibirya 303
 Güney Türkistan 86

Gürcistan 31, 32, 42, 264, 319, 330
Gürcüler 92

H

Hacer Uyanıksoy 70
Hacı Galip Bay (Ahat Andican'ın dedesi) 82
Hacı Yoldaş 79
Hacı Zeynelabidin Tagiyev 326, 331
Hakkı Dursun Yıldız 244, 274, 275, 327
Hale Şıvgın 72
Halil Berktaş 197
Halil İnalıcık 65, 97, 208, 216, 280, 288
Haluk Dursun 274, 324, 327, 335
Haluk Tarcan 296
Hamit Araslı 36
Hamza Hekimzade Niyazi 60
Hanefi Bostan 274, 324, 327, 335
Harezmi tarihi 312
Hariçte Türkistan Mücadelesi 91, 105
Harry Potter 257
Hasan Ali Yücel 111, 237
Hasan Melik Zerdabi 326
Hasan Sabri Ayvazov 62
Hayber Kalesi 234
Haydar Aliyev 39, 66, 67
Hayrunnisa Alan 126, 127, 132
Hazarlar 186, 198, 302
Hegel 177, 178, 179, 180
Hemid Memmedzade 36
Hemşin Pastanesi 20
Heredotos 190
Hermann Hesse 21
Hırvatlar 186, 199
Hırvat Ulusu'nun Oluşumu 187, 199
Hikmet Altuğ 87

Hikmet Demirci 9, 337, 343
Hisao Komatsu 251
Hive Hanlığı 231
Hocalar 114, 209, 252
Hokand Hanlığı 231
houses in novels 257
Hungaroloji 191
Hunlar 90, 200, 201, 314
Hülagu ve Zamanı 340
Hümayun Şah 99
Hürriyet Kasidesi 15
Hürriyet Radyosu 243
Hüsameddin Molla 49
Hüseyin Ayan 14, 15, 16, 39
Hüseyin Erdoğan (öğretmen) 70
Hüseyin Sever 339
Hüseyinzade Ali 48, 258, 329

I

II. Abdülhamid 147, 148
II. Dünya Savaşı 23, 79, 83, 148
II. Murad 97
Intourist 30, 31, 33

İ

İbn Bibi 117
İbn Haldun 273, 286
İbrahim Altınsarın 57
İbrahim Bozyel (avukat) 58
İbrahim Kafesoğlu 112, 114, 128, 164, 186, 235, 265, 273, 294, 299, 300, 305
İgor Bondıryev 319
İhsan Doğramacı 125
İlber Ortaylı 65
İlhami Durmuş 188
İlhanlılar 340
İlhan Selçuk 241

- İlhan Şahin 160
İlminski (Nikolay) 50
İnci Enginün 17
İngiltere 15, 50, 90, 94, 95, 133, 220
İroni Üzerine 288
İrtiş 155
İsenbike Togan 127, 161, 170
İskitler 302
İslamiyet öncesi Türk tarihi 293, 301
İslam Kerimov 95, 101
İsmail Aka 71, 72, 73, 128, 339
İsmail Cansız 72
İsmail Emin 22
İsmail Hakkı Uzunçarşılı 95, 110
İsmail Özçelik 72
İstanbul'un fethi 97
İyi Parti 81
- J
- Japon dili 137
Japon emperyalizmi 135
Japonlar 141, 143, 147, 148, 149
- K
- Kadir Kasalak 72
Kafka 27, 64
Kafkas Hunları 314
Kafkas tarihi 306, 307
Kafkasyalılar 92
Kahraman Recebov 252
Kanber Bayramlı 127
Kan Kalesi 234
Karabağ Hanlığı 38
Karabağ Savaşı 332
Karahanlılar 90, 196
kara tamga 307
- Karayca 255
Kardaş Edebiyatlar 54, 55, 58, 306
Karl Heinrich Menges 247, 250
Karluk Türkleri 339
Kaya Bilgegil 14, 15
Kayyum Nasırî 52
Kazak ceditçileri 252
Kazakça 43, 49, 56, 57, 65, 91, 134, 158, 164, 252, 298, 304
Kazakistan 47, 56, 57, 62, 134, 155, 156, 157, 161, 163, 164, 175, 180, 181, 195, 231, 247, 251, 254, 298, 303, 330, 341, 342, 343
Kazaklar 103, 160
Kâzım Karabekir 12, 17
Kâzım Mirşan 296
Kedi ve Ölüm 64
Kefe 278, 279, 280, 286
Kemal Karpat 208, 210, 247
Kemalüddeve Mektupları 37
Kemal Yavuz 306
Kerametullah Hoca 252
Kerç Boğazı 192
Kerim Oder 44
KGB 28, 31, 35, 36, 59, 67
Kıbrıs Harekâtı 141
Kıpçaklar 264, 302
Kırgızistan 118, 120, 134, 158, 159, 160, 161, 173, 175, 180, 181, 231, 298, 303
Kırgızlar 103, 120, 160, 231
Kırım 5, 46, 47, 62, 123, 192, 207, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 240, 241, 274, 278, 285, 286, 287, 288, 330
Kırım'daki Kırım Tatar (Türk-İslam) Mimari Yادigarları 225

- Kırım tarihi 287
 Kırım Tatar 207, 224, 225, 226, 229, 230
 Kırım Türkçesi 62
Kısâs-ı Enbiyâ 70
 Kızılçakçak 29
 Kierkegart, S. 288
 Kimmerler 302
 Kiril alfabesi 34, 42, 156
 Knut Hamsun 22
 konçuy 344
 Koza Sokak 101
 Kökboya 111, 112, 120
 Köklerin İzinde 162
 Kubrat (Büyük Bulgar hanı) 187
 Kuman-Kıpçaklar 302
 Kunduz 85
 Kur'an-ı Kerim 40, 41, 42, 157, 259
 Kurtuluş Savaşı 166
 Kuşanlar 308, 311, 312
 Kutadgu Bilig 259
 Kültegin Yazıtı 296
 Kürşad isyanı 305
- L
- Lakatoş 172
 Latin alfabesi 34
 Latin Amerika 135
 Louis Bazin 341
 Lübnan 30
- M
- Macarlar 186
 Magcan Cumabay 62
 Mahdum Kulu 52
 Mahmut Alukay 126
 Mahmut Hoca Behbudi 49, 62
 Mahmut Makal 60
 Mahmut Yıldırım 21
 Manas Üniversitesi 159
 Maniheizm 251
 Manukci Sahib 37
 Marks 179
 Marmara Kiraathanesi 22
 Masao Mori 129, 137, 295
 Mecidiye Kız Meslek Lisesi 123
 Mehmet Akif 64
 Mehmet Altay Köymen 71, 114, 117, 340
 Mehmet İnbaşı 285
 Mehmet Kaplan 17, 34, 234, 248
 Mehmet Karataşlı 87
 Mehmet Nuri Yılmaz 41
 Mehmet Ölmez 311
 Mehmet Saray 55
 Mehmet Taştemir 324
 Mehti İkinci 13
 Melek Özyetkin 311
 Merdekan 33
 Mesut Yılmaz 80
 Meşhedi İbad 24
 Mete Tuncoku 137
Meydan Larousse 170
 Michel Foucault 179
 Michel Zevaco 43, 64
 Millî Mücadele 228, 291
 Mirza Bala 44
 Mirza Fethali Ahunzade 26
 M. İskenderov 54
 Mithad Sertoğlu 111
 Modern Dış Türkler Edebiyatı 34
 Moğolca 298, 310
 Moğollar 315
 Molière 18
 muhacir edebiyatı 92
 Muhammed Bilal Çelik 76

- Muhammed Hamidullah 126
 Muhammed Hinduşah Nahçıvani 307
 Muhammed Şahin 72
 Muharrem Ergin 17, 34, 43, 248, 306, 315
 Muhsin Çapanoğlu 146
 Muhtar Avezov 164
 Murat Bardakçı 257
 Murat Yavan 252
 Musa Akyiğit 49
 Mustafa Kafalı 73
 Mustafa Kutlu 22
 Mustafa Öztürk 278, 285
 Mübahat Kütükoğlu 115
 Müjgan Cumbur 242
 Mükrimin Halil Yinanç 110
 Mümtaz Turhan 235
- N
- Naim Öktem 241
 Namık Kemal 13, 15, 47, 66, 101
 National Board 89
 Nazım Hikmet 60, 61, 64
 Nazmiye Togan 114
 Nebi Hazri 40, 59, 60
 Necip Fazıl 60, 64
 Necip Hablemitoğlu 47
 Necmeddin Erbakan 20
 Necmettin Nursaçan 343
 Neküz ve Kıyan 310
 Nesrin Sariahmetoğlu 326
 Nevaî 47, 65, 68, 245
 New Jersey Medical Center 89
 Nihal Atsız 70, 124, 130, 299, 305, 318
 Nihat Keklik 267
 Niyazi Akı 14, 16, 26, 27, 38
- Nogaylar 74
 Nuri Kavak 285
 Nuri Yavuz 72
 Nursultan Nazarbayev 101
 Nursulu İmaşova 127
- O
- ODTÜ 137, 146, 157, 158, 159, 168, 171
 Oğuz Kağan Destanı 142, 301, 311, 315
 Oğuz Özdeş 70
 Olcas Süleymanov 55
 Omelyan Pritsak 197
 Orhan Kılıç 277, 285
 Orhan Okay 14, 16, 17, 34
 Orhan Pamuk 250
 Orhan Şaik Gökyay 35, 43
 Orhun Yazıtları 311
 Orta Asya tabiri 56
 Orta Asya Türkleri 90
 Orta Asya Türk tarihi 292
 Orta Asya ve Kafkasya jeopolitiği 81
 ortak kalkınma bankası 102
 Osman Gazi 327, 329
 Osman Hoca 99, 100, 232, 241, 251, 252, 253, 257
 Osman Karatay 99, 100, 189, 202
Osmanlıdan Günümüze Türkiye-Orta Asya 105
 Osmanlı Devleti 46, 74, 97, 140, 141
 Osmanlılar 95, 222, 225
 Osmanlı tarihi 157, 196, 247, 249, 301, 306
 Osman Mert 205, 311
 Osman Sertkaya 43

Osman Sezgin 327, 335
 Osman Turan 65, 67, 185, 196, 323
 Osman Yorulmaz 127, 132, 134
O Topraklar Bizimdi 227

Ö

Ön Türkler 296
Ötüken dergisi 18
 Ötüken Yış 203
 Özbekali Janibek 164
 Özbekçe 41, 43, 49, 58, 84, 91, 242, 243, 256, 259
 Özbekistan 41, 42, 51, 59, 60, 62, 79, 95, 101, 120, 136, 165, 180, 231, 242, 244, 245, 251, 252, 254, 259, 298, 303, 330, 334
 Özbekler 47, 49, 51, 61, 82, 103, 231, 245
 Özbek tarihi 74
 Özkan İzgi 117, 127, 139

P

Pakistan 80, 135, 232, 233, 246
 Pan-İslamizm 135, 148
Pan-İslamizm'den Büyük Asyacılığa 148
 Pan-Türkist 50, 93
 Pan-Türkizm 135
 Paşabey Dönmez 267
 P. Daffina 308
 Peçenekler 186, 302
 Perestroyka 40, 41, 91
 Peter Golden 197, 202
 Peyami Safa 14, 16, 17, 26, 63
 Pınar Köksal 162
 Polat Hoca 231, 252
 Polat Turfani 126, 130
 Pol-Bir 266

Pol-Der 266
 Promete 106
 Proto-Türk 103
 Pulat Otkan 127, 137
 Putin 225, 226

R

Ramazan Şeşen 125
 Resulzade 40, 44, 45, 61
 Reşad Ekrem Koçu 318
 Reşat Genç 71, 72, 73, 339
 R. Göbl 308
 Rızaeddin b. Fahrettin 50, 57
 Romenler 186
Ruh Adam 63
 Rus İhtilali 29, 53
 Rus işgali 11
 Rus-Japon Savaşı 150
 Rusya 29, 32, 34, 38, 39, 40, 41, 46, 47, 49, 50, 52, 53, 54, 56, 58, 60, 62, 63, 67, 100, 135, 138, 140, 141, 175, 192, 196, 204, 220, 225, 228, 229, 231, 237, 244, 252, 258, 259, 283, 284, 285, 286, 311, 333

S

Saadet Çağatay 52
 Sabarlar 302
 Sadi Kucur 274
 sağ-sol çatışması 239
 Saide Hanım (Hüseyinzade'nin bü-yük kızı) 48, 49
 Sakamoto Tsutomu 137
 Samet Daşdemir 13
 Sartre 27, 64
 Savaş Ay 88
 Sedat Yurtseven 13, 29

- Selahattin Olcay 15
 Selçuk Esenbel 137
 Selçuklu dönemi 317
 Selenge Yayınları 196, 204
 Semerkant 52, 166, 180, 231, 298
 Sencer Divitçioğlu 196
 Serkan Acar 285
 Servet-i Fünun 15
 Seydahmet Töre 231
 Seyfullah Çevik 159
 Sibirya 149, 193, 225, 303
 Slavlaşma 187
 Soğuk Savaş dönemi 100
 Sorbonne 48, 85
Sovetskaya Tyurkologiya 306
 Sovyetler 19, 27, 36, 37, 39, 40, 43, 45, 52, 54, 56, 58, 59, 60, 62, 67, 68, 80, 84, 89, 90, 91, 92, 95, 100, 101, 138, 156, 158, 219, 232, 236, 241, 245, 246, 251, 253, 255, 325, 329, 330
 Sovyetolog 91
 Stalin 47, 60, 79, 84, 101, 161, 196, 219, 245, 252, 256
 Suudi Arabistan 82
 Süleyman Demirel 100, 207
 Sünni 55, 100
- Ş
- Şah Cihan (Babürlü hükümdarı) 94
 Şahruh (Mirza) 97
 Şark Yıldızı 242
 Şefika Gaspıralı 258
 Şehre-küsdü 120
 Şehriyar 35
 Şemsettin Günaltay 111
 Şerafettin Özdemir 255
 Şerif Baştav 71, 188, 339
- Şevket Süreyya Aydemir 257
 Şeybani 235, 242, 244
 Şükran Ay 88
- T
- Tacikistan 231
 Tahsin Yazıcı 235, 248
 Tang dönemi 312
 tanju kelimesi 309
 Tatar ceditçileri 257
 Tataristan 47
 Tatarlar 49, 50, 56, 103, 146, 148
 Tayvan 127, 128, 129, 137, 294, 295, 312
 TDK 150
 Temimdar Muhit 146
Tercüman (gazetesi, Bahçesaray) 27, 45, 46, 49, 50, 51, 54, 55, 62, 83, 229
Tercüman-ı Ahval 51
 Terekeme 32
 Teşkilat-ı Mahsusa 141
 Tevfik Fikret 15, 234
The Turkic Languages and Peoples 250
 Thomas Kuhn 172, 173
 Tiflis 31, 329
 Tilla Deniz Baykuzu 127
 Timur imajı 95
 Timur Kocaoğlu 7, 105
 Timurlular 127
 Timurlular tarihi 127
 Timur'un Anadolu seferi 97
 Timur yenilgisi 97
 Tokyo Mahalle-i İslamiye Matbaası 149
 Tolunoğulları Devleti 40
 Tomohiko Uyama 252
 Tonyukuk Yazıtı 192, 314

- Toredo 264
 Tuman (Teoman) 310
 Turancılık 130
 Turan kavramı 130
 Turan Yazgan 330
 Turgut Özal 100
Turkestan Struggle Abroad 93
 Türk birliği 101
 Türk boyları 289, 295
Türk Cihan Hakimiyeti Mefkuresi 323
 Türk Cumhuriyetleri 331
 Türkçülük 21, 26, 37, 65, 132
 Türk dünyası 9, 10, 25, 52, 53, 54, 55, 56, 66, 76, 77, 103, 118, 138, 140, 141, 325, 326, 334, 335
 Türkeş (Alparslan) 40, 56, 67
 Türk halkları 53, 141
 Türkistan 5, 42, 50, 63, 65, 68, 72, 73, 74, 76, 77, 79, 82, 83, 84, 86, 88, 89, 91, 92, 100, 102, 105, 106, 118, 137, 139, 140, 141, 145, 149, 156, 201, 226, 228, 232, 237, 251, 254, 257, 303, 325, 329, 330, 341, 342, 344
 Türkistan hanlıkları 74
 Türkistan Hanlıkları 74, 76
 Türkistanlılar 80, 81, 82, 83
 Türkiye Cumhuriyeti 90, 111, 140, 142, 341
Türkiye'deki Kırım Tatar ve Nogay Köy Yerleşimleri 225
 Türkiye Selçuklularında Şehir 117
 Türk-Japon ilişkileri 138, 140, 147
 Türk Kağanlığı 298
 Türk kimliği 102
Türk Kültür Tarihine Giriş 71, 311
 Türklerde kurt efsanesi 310
 Türkmen 40, 43, 52, 53, 65, 68, 82, 113, 118, 120, 123, 243, 263, 289
 Türkmenistan 52, 59, 120, 165, 231
 Türk Ocağı 22
 Türk ortak pazarı 101
 Türk sanatı 250
 Türk tarihçileri 95, 97, 221, 297
 Türk tarihçiliği 97
Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi 75
Türk Tarihinde Meseleler 318
 Türk Tarih Kurumu 72
 Türk Ülküsü 318
 Türükoğlu Gökalp 306
 twist 256
 U
 Ubeydullah Hoca 252
 Ukrayna 200, 208, 223, 224, 225, 228, 283, 285, 286
 Ukrayna Hür Üniversitesi (Münih'te) 208
 Ukrayna Savaşı 228
 Umumi Türk tarihi 299
 usûl-i cedid 51
 Uygurlar 133, 148, 315
 Ü
 Ülkü Ocağı 328
 Ülkü Ocakları 269, 328
 Ümit Özdağ 187
 üst kimlik 103
 Üzeyir Hacıbeyli 24, 25
 V
 Vahdettin Engin 274, 324, 327, 335
 Vakıf gazetesi 62
 Veli Kayum Han 83

Vilayet Guliyev 39, 66, 309

Vilayet Rüstemzade 42

W

Weber 179

Wisconsin Üniversitesi 209

Y

Yakup Apanay 114

Yalnızız 17

Yaşar Kemal 60

Yavuz Akpınar 11, 306, 307

Yenisey Kırgızları 103

Yeni Türkistan 232

Yesevî 56

Yılmaz Öztuna 66

Yolların Sonu 318

Yunak (Konya'nın kazası) 80

Yunus Emre 165, 259

Yusuf Akçura 5, 47, 329

Yusuf Halaçoğlu 204, 277, 327

Yüksel Turhal 13

Z

Zafer Karatay 227

Zeki Çelik 274

Zeki Velidi Togan 52, 63, 65, 67,
110, 111, 112, 113, 114, 115,
123, 124, 126, 128, 130, 133,
164, 234, 248, 299, 300, 308,
310, 311, 312, 329

Zerdüştiler 37

Zeybek (Namık Kemal) 66, 101

Ziya Gökalp 17, 26